Ruunaan retkeilyalue
Metsähallitus

Ruunaan maankäytön ja luontomatkailun yleissuunnitelma (masterplan)

Raportti 7.10.2019– osa 1 : nykytila

FCG

Työn tavoite ja toteutus

- Työn tavoitteena oli laatia alueelle maankäytön kehittämissuunnitelma ohjaamaan ja tukemaan alueen luontomatkailuelinkeinojen kehittämistä huomioiden alueen luonne.
- Maankäytön suunnitelmassa selvitettiin ja arvioitiin luontomatkailua tukevan palvelurakentamisen sijoittuminen alueelle pitkällä aikajänteellä.
- Suunnitelmaa voidaan hyödyntämään myöhemmin alueen yleiskaavoituksessa.
- Työ toteutettiin tiiviissä vuorovaikutuksessa tilaajan ja alueen toimijoiden kanssa.
- Työn aikana pidettiin
  - neljä ohjausryhmäkokousta
  - yhteiskokous Lieksan kaupungin kanssa 16.8.2019
  - työpaja alueen toimijoille 22.5.2019, osallistujia 27 henkilöä
  - kaksi viranomaistapaamista: 22.5.2019 ja 6.9.2019
  - esittelytilaisuus alueen toimijoille marraskuussa 2019-
- Lisäksi haastateltiin kuutta alueen toimijaa; Metsähallitus, 3 yrittäjää, Lieksan Kehitys Oy, Karelia Expert Matkailupalvelu Oy sekä käytiin keskustelua koskimelontaseura Kohina Ry:n Facebook-sivuilla ja foorumilla.
- Työn toteutti FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy:n monialainen tiimi

Ruunaan lähtötilanne

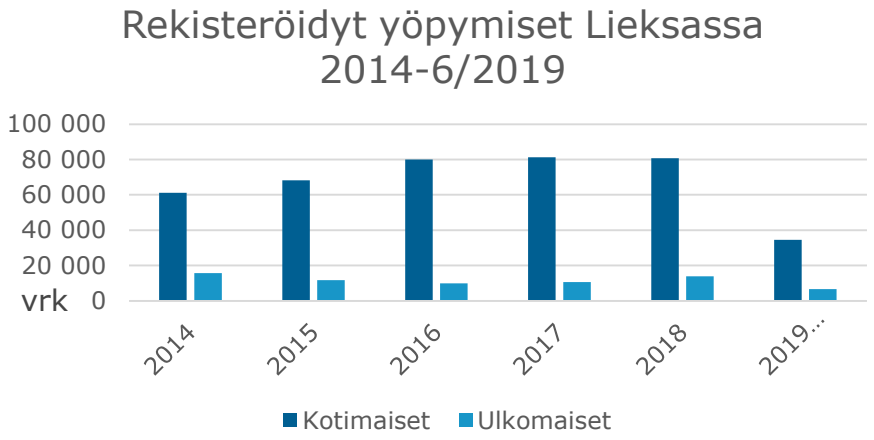

Lisäksi päiväkävijät ja ei-rekisteröidyssä majoituksessa kuten mökeissä majoittujat

Lähde: Tilastokeskus, Majoitustilastot

Ruunaan käyntimäärät 2009-2018

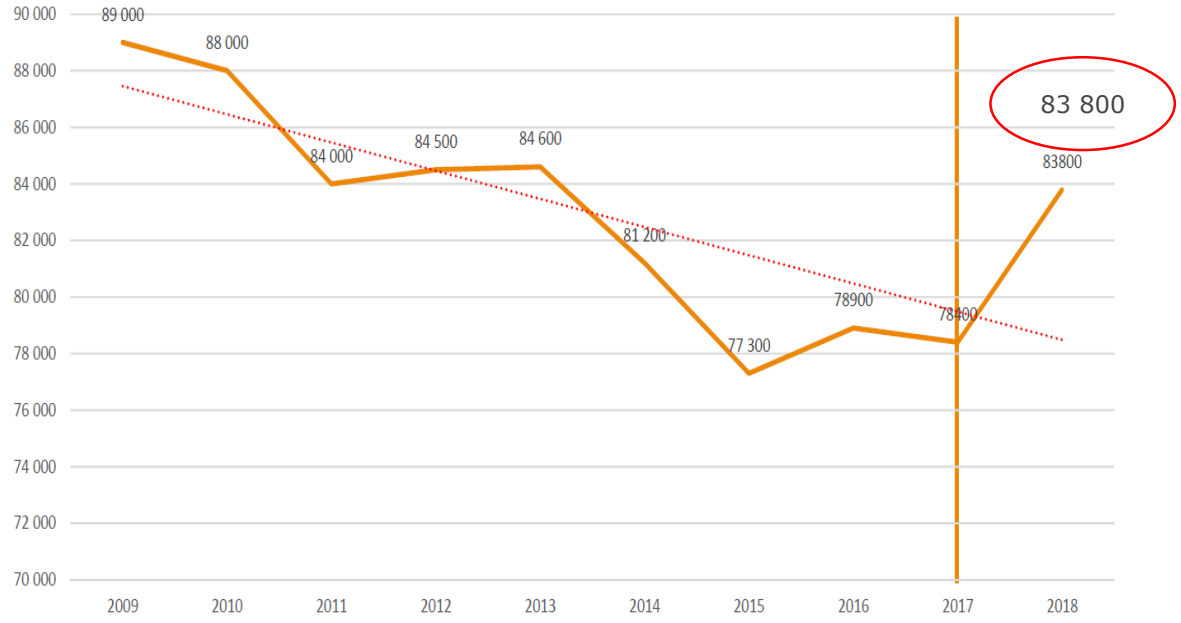

METSÄHALLITUS

- Päiväkävijöitä 37 %
- Yöpyjiä 63 %

- Miehet (61 %) yöpyivät alueella keskimäärin 4 vrk, naiset (39 %) 4 vrk
- Päiväkävijän viipymä keskimäärin 3,6 tuntia

- Käynti 2-5 hengen seurueissa

Lähde: Metsähallitus (2019), Ruunaan retkeilyalueen kävijätutkimus 2017

Ruunaan retkeilyalueen aluetaloudelliset vaikutukset

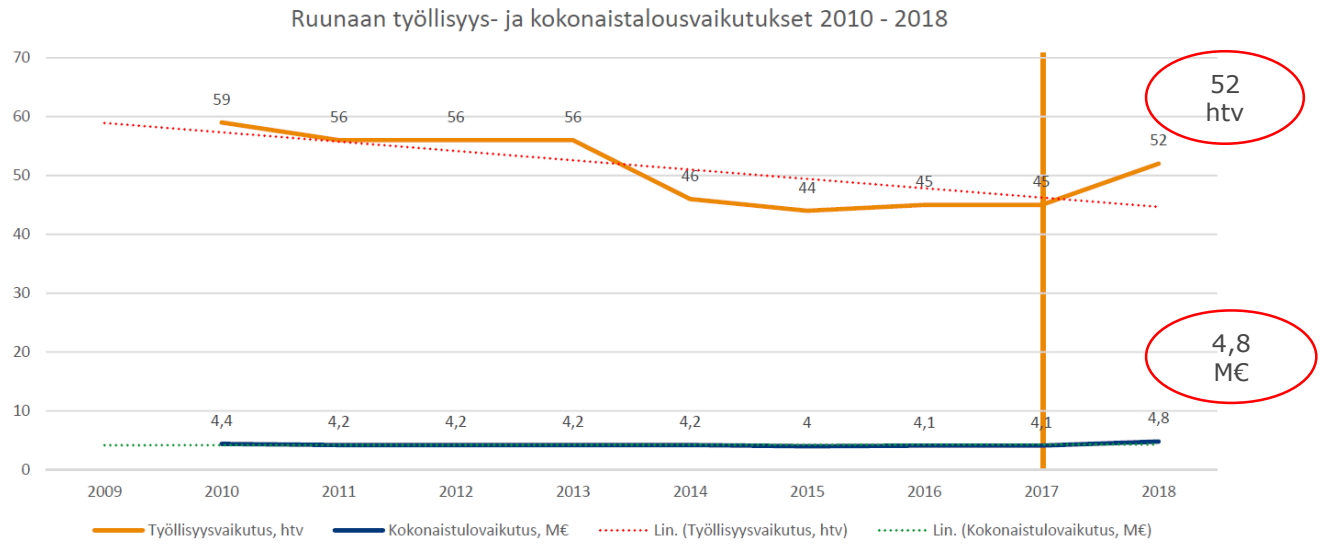

Kulutus/käynti
- 66 €
  - Yöpyjä 78 €
  - Päiväkävijä 23 €

Lähde: Metsähallitus (2019), Ruunaan retkeilyalueen kävijätutkimus 2017

METSÄHALLITUS

FCG

Ruunaan retkeilyalueen faktoja (1/3)

- Pinta-ala noin 3 100 hehtaaria
- Päänähtävyyksiä ja aktiviteetteja
  - Koski ja koskenlasku, erityispiirre puuveneellä lasku
    - Neitikoski on Suomen ehdottomasti tärkein freestylemelontapaikka
  - Melonta
  - Koskikalastus: istutettu pyyntikokoisia kirjolohia ja järvitaimenia, vähäinen luonnonvarainen taimen- ja harjuskanta, kotijokenaan pitävät kuha, siika, säyne, hauki ja ahven
  - Vaellus
  - Pyöräily
  - Pienriistametsästys
  - Talvella: koiravaljakkoajelut, moottorikelkkailu, kalastus, lumikenkäily
  - Vanhat metsät: linnusto ja suurpedot
  - Rauha, luonto, maisema
  - Rikas ja runsas kulttuuriperintö

Ruunaan retkeilyalueen faktoja (2/3)

Metsähallituksen tarjoamia palveluja kesäaikana

- telttailupaikat
- tulentekopaikat 18 kpl
- hirsilaavut 12 kpl
- keittokatos Neitikosken pysäköintipaikalla
- savustuspöntöt
- Neitijärven varausmökit 3 kpl
- vuokrasauna
- liikuntaesteisten palvelut Neitikosken alueella
- jätehuolto, ekopisteet (Ruunaan retkeilyalueen kävijätutkimus 2017)

Lisäksi yritysten tarjoamia

- vuokrauspalvelut (kanootit, veneet, polkupyörät, retkeily- ja kalastustarvikkeet)
- varusteiden ja matkamuistojen myynti
- opastuspalveluja, neuvonta
- kokous- ja juhlapalveluja, saunapalveluja
- lupamyyntiä

Ruunaan retkeilyalueen faktoja (3/3)

- Alueen pääsesonki on toukokuusta lokakuun loppuun.
  - Majoitusta ja talviohjelmapalveluja on tarjolla myös muina aikoina.
- 15 Metsähallituksen yhteistyöyritystä, joista 8 toimii Ruunaan alueella
- Nykyinen majoituskapasiteetti noin
  - 130 vuodepaikkaa, ympäri vuoden, pääosin mökkimajoitusta
  - Aittamajoitusta, 8 aittaa
  - Asuntovaunupaikkoja: 30 sähköpaikkaa, 20 ilman sähköpaikkaa
  - Telttapaikkoja
- Ravintolapaikkoja
  - Ympärivuotisia 178 asiakaspaikkaa
  - Kesällä 55 asiakaspaikkaa
  - Lisäksi terassipaikkoja
- Metsähallitus on panostanut viimeisten vuosien aikana Ruunaan palveluvarustuksen kunnostukseen ja huoltoon. Uusia investointeja ei ole tehty.

Reitit

Retkeilyalueella merkittyjä ja viitoitettuja retkeilypolkuja yht. noin 57 km

- Neitikosken esteetön reitti 600 m/suunta
- Närelenkki-luontopolku 2 km
- Neitijärven kierros 22 km (veneylitys)
- Koskikierros 31 km
- Siikakosken pikkulenkit 3 ja 5 km
- Vastuuniemen kierros 9 km (veneylitys)

Lisäksi

- Hiihtoreitit, 30 km, Siikakoski - Murrookosken alueella
- Moottorikelkkailu-urat, 30 km, yhteydet laajemmalle alueelle
- II – III –luokan melontareitit
- Karhunpolku, 133 km, Ruunaan retkeilyalueen ja Ruunaan luonnonsuojelualueen länsiosan läpi Lieksan ja Kuhmon rajalta Patvinsuon kansallispuistoon johtava maakunnallinen retkeilyreitti

Ruunaan kalastuslupien määrä

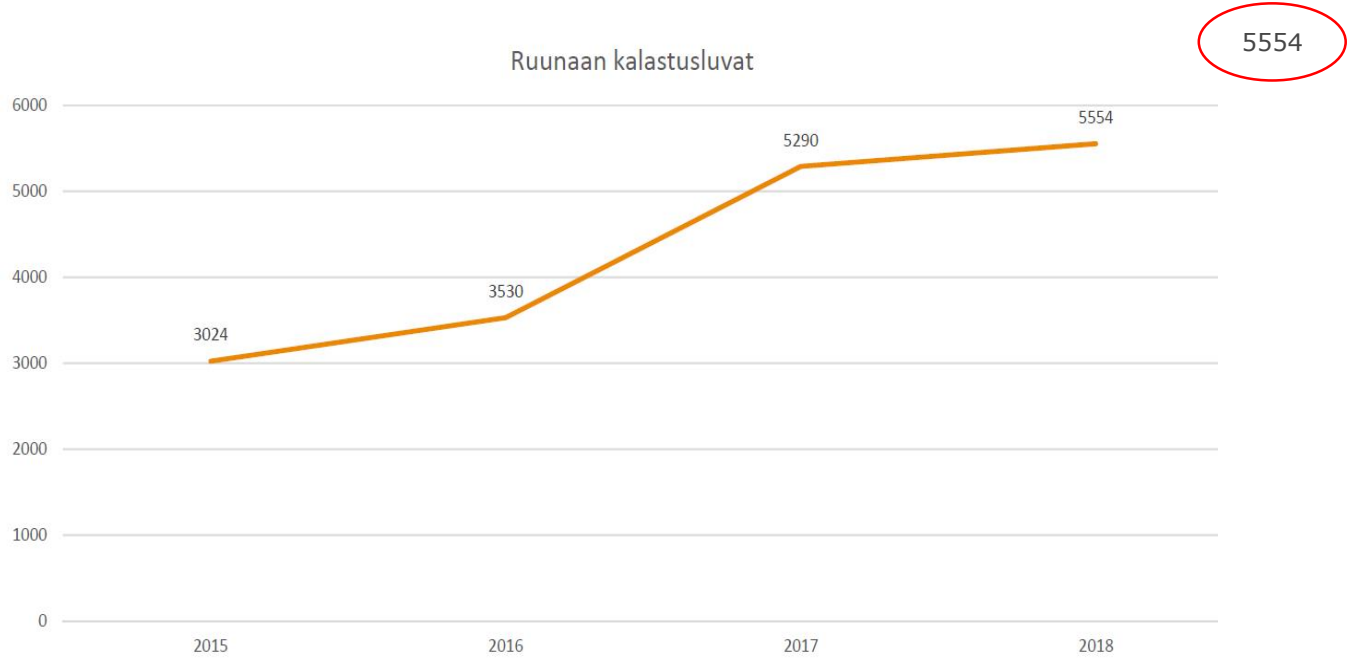

METSÄHALLITUS

Ruunaan pienriistan metsästysluvat

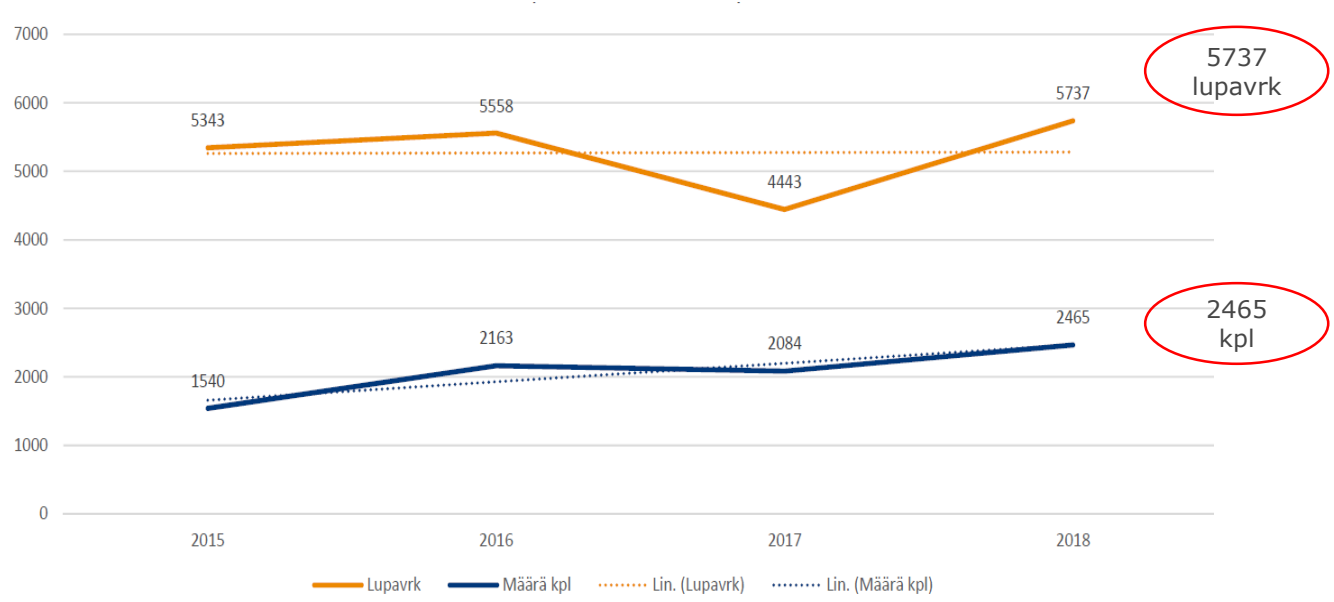

Luontoarvot

Luontoarvot (1/11)

- Vesiluonto
  - Vuoksen vesistöalue, Pielisen reitin valuma-alue, Ruunaanjoen valuma-alue (04.49)
  - Ruunaan alueella monipuolisia vesistöjä, järviä, jokia ja koskijaksoja. Alueen läpi virtaa osa Lieksanjoen yläjuoksusta, jonka ekologinen tila on hyvä.
- Geologia
  - Itä-Suomen arkeeisen kallioperän aluetta
  - Maaperä pääosin moreenia, paikoin hiekkamaita
  - Ruunaan alue on supra-akvaattista eli veden-koskematonta aluetta, jonne ei ole ulottunut mikään muinaisista Itämeren vaiheista. Jääkauden aikaansaamista pinnanmuodoista on näkyvissä drumliineja ja kumpumoreeneita.
  - Vesistöjen muodot kuvastavat kallioperän luode-kaakkosuuntaista ruhjeisuutta.
- Kasvillisuus
  - Alue kuuluu keskiboreaaliseen Pohjois-Karjalan – Kainuun metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen
  - Valtaosa metsistä kuivahkoja ja tuoreita mäntykankaita, 80-140-vuotiaita. Puustolle ominaista vanhat, edellisen puusukupolven aihkimännyt.

Luontoarvot (2/11)

- Lehtomaisen kankaan havu-lehtipuusekametsiä ja lehtoja niukasti
- Suot ovat karuja ja niukkaravinteisia, useimmiten lyhytkorsinevoja sekä suursarojen vallitsemia saranevoja. Rantarämeet ovat suopursuvaltaisia isovarpurämeitä. Keskiravinteisia, luhtaisia soita esiintyy vesistöjen rannoilla, jonne tulee tulvavesien mukana ravinteita. Purojen ja jokien varsilla on kuusivaltaisia saniais-, ruoho- ja heinäkorpia.
- Karut ja kirkasvetiset vedet, joille tyypillistä pohjaversoiset kasvit

- Eläimistöä luonnehtivat erämaalajit
  - Karhu, susi, ilves, ahma, saukko ja metsäpeura
  - Linnustollisesti merkittävä alue, monimuotoinen metsä- ja suolinnusto, petolinnut
  - Lieksanjoessa luonnonvarainen harjus- ja taimenkanta. Lisäksi mm. siika, säyne, hauki, ahven ja istutettuna järvilohi, kirjolohi, kuha.
- Luonnon monimuotoisuutta lisääviä tekijöitä lahopuun runsaus ja alueen metsäpalohistoria, mistä hyötyvät erityisesti kolopesijät, kääväkkäät sekä lahopuulla elävät kovakuoriaislajit.

Luontoarvot (3/10)

- Luonnon arvokohteet
  - Ruunaan Natura-alue (FI0700045) SAC/SPA mm. luonnonmetsät (9010), puustoiset suot (91D0) ja fennoskandian jokireitit (3210) –luontotyyppejä suunnittelualueilla
  - Maisemaa luonnehtivat matalat vaarat ja mäet, lukuisat harjut, pienialaiset suot sekä erilaiset vesistöt. Ruunaanjärven ja itärajan välinen metsäalue on Itä-Suomen luonnontilaisimpia. Ruunaankosket muodostavat maisemaltaan edustavan koskireitin. Alueen eläimistössä viihtyvät erämaalajit sekä monet petolinnut.
  - Ruunaanjärven alue (SSO70205), valtakunnallinen soidensuojeluohjelmakohde
  - Ruunaan IBA-alue, kansainvälisesti tärkeä lintualue

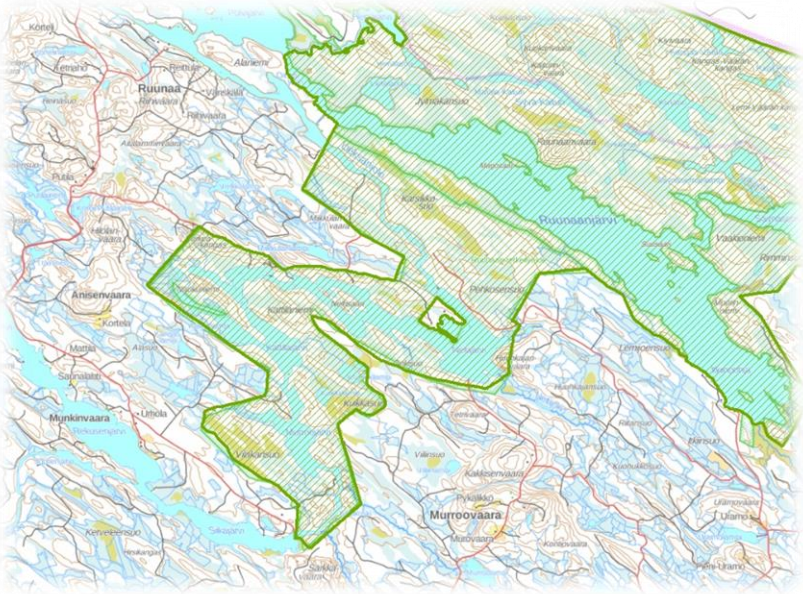

Ruunaan Natura-alueen rajaus

Luontoarvot (4/11)

- Neitikosken alue
  - Natura-luontotyypit, edustavuus hyvä: luonnonmetsät, puustoiset suot, tulvametsät ja fennoskandian jokireitit
  - Kuivahkot ja tuoreet mäntykankaat vallitsevat, puusto 100-180 v
  - Rannassa tulvametsiä, rantaluhtaa, isovarpurämettä, hiekkaista rantaa. Korpisoistumia.
  - Koskimaisemat
  - Ruunaan retkeilykeskus, nuotiopaikat, polkuverkosto, veneenlaskupaikka
- Kattilakoski
  - Natura-luontotyypit, edustavuus hyvä: puustoiset suot ja fennoskandian jokireitit
  - Kuivahkot mäntykankaat vallitsevat
  - Luonnontilaiset rantasuot suopursuvaltaista isovarpurämettä
  - Metsäpalohistoria näkyvissä, lahopuuta runsaasti
  - Venepaikat

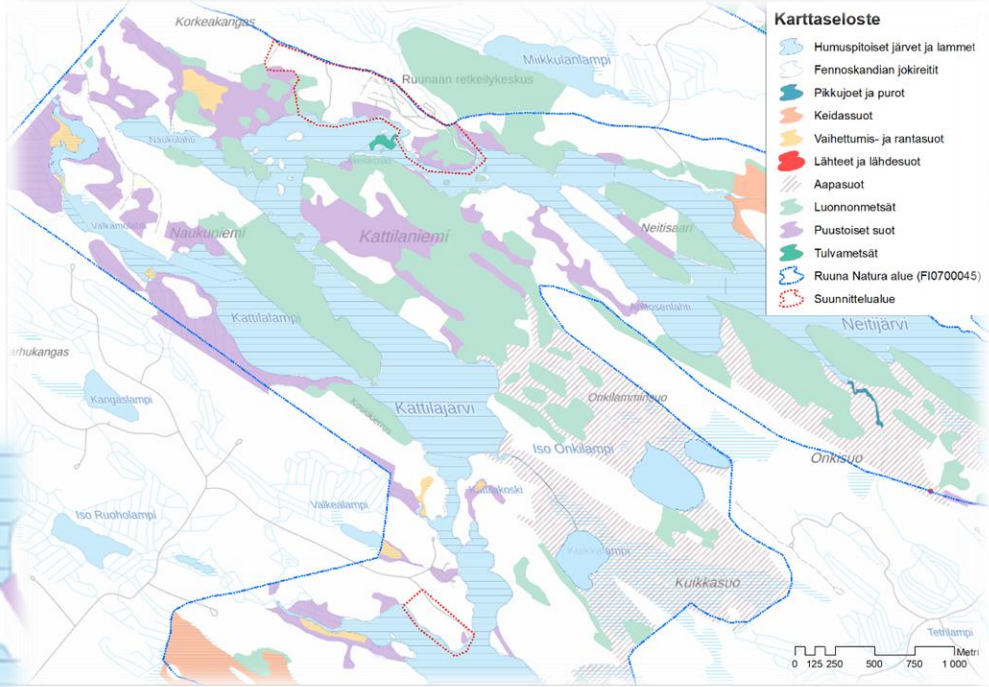

Neitikosken alue

Kattilakoski

Luontoarvot (5/11)

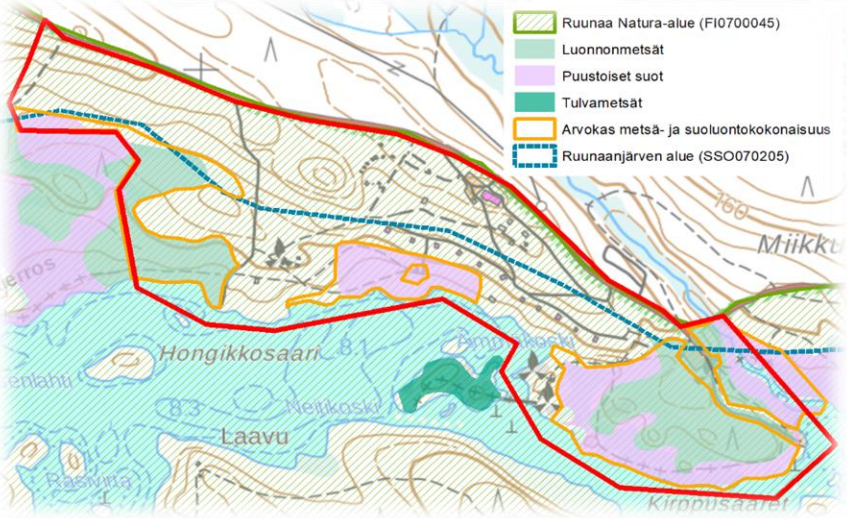

Neitikosken luontoarvot

- Ruunaan Natura-aluetta: boreaaliset luonnonmetsät, puustoiset suot ja tulvametsät
- Luonnon arvokohteet: tulvametsiä, rantaluhtaa, rantalehtoa, luonnontilaiset rantasuot isovarpurämeitä ja saranevoja, mustikkakorpea, ruoho-heinäkorpea, korpirämettä
- Petosurviainen, äärimmäisen uhanalainen (CR) päivänkorento. Toukka elää Neitikosken voimakasvirtauksisella kivikkopohjalla.
- Lepakkohavaintoja, mm. pohjanlepakko ja siipat (www.laji.fi)

Luontoarvot (6/11)

Kattilakosken luontoarvot

- Ruunaan Natura-aluetta: puustoiset suot luontotyyppiä
- Luonnon arvokohde: suopursuvaltainen isovarpuräme
- Metsäpalohistoria ja lahopuujatkumo

Luontoarvot (7/11)

- Naarajärvi
  - Metsät pääosin kuivahkoja mäntykankaita. Tyypillistä loivasti kumpuileva maasto, jossa suppia, kuivan kankaan karuja, kivikkoisia kumpareita ja tasamaata
  - Rantasuot ja suopainanteet suopursuvaltaisia isovarpurämeitä
  - Hiekkapohjaisia rantoja, hiekkarantalahtia
  - Polkuja, nuotiopaikka, leiriytymiseen käytettyjä kankaita, uimarantaa

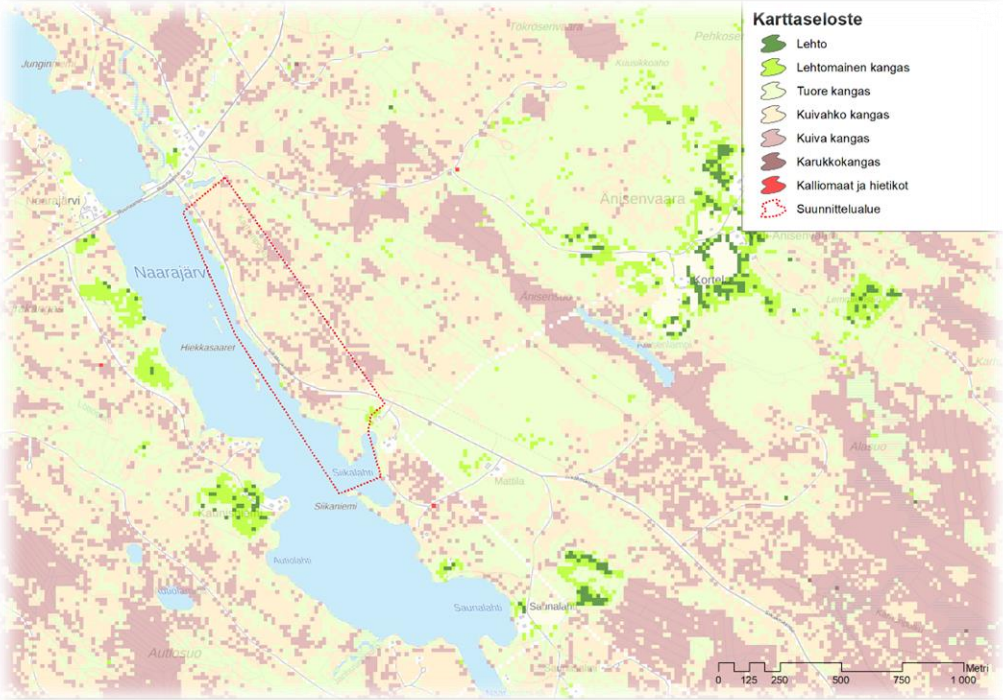

Luontoarvot (8/11)

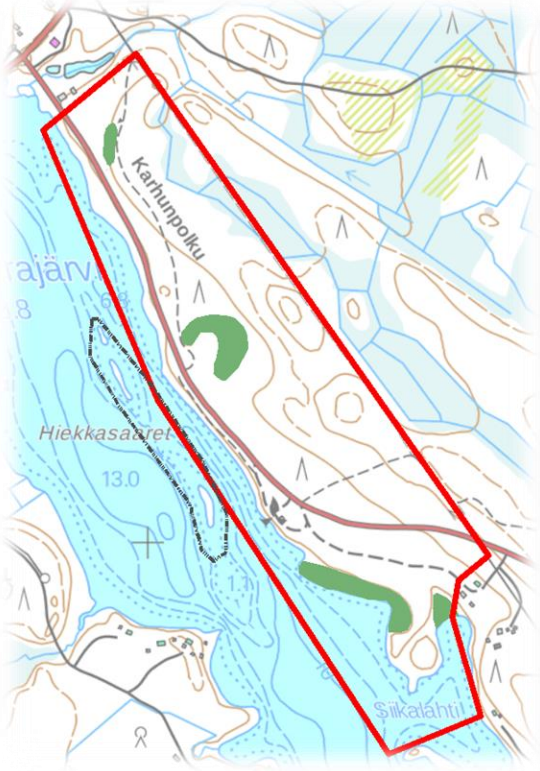

Naarajärven luontoarvot

- Luonnon arvokohteet: luonnontilaiset, suopursuvaltaiset isovarpurämeet, kivikko/louhikko
- Kiinteät muinaisjäännökset
- Hiekkasaaret maisemallisesti arvokas kokonaisuus

Luontoarvot (9/11)

Siikäjärvi, Siikaranta

- Kumpareista, pienipiirteisesti vaihtelevaa metsämaata, taimikoita, suopainanteita. Metsät pääosin kuivahkoja mäntykankaita ja tuoreita kuusikankaita
- Rantasuot isovarpurämeitä ja saranevoja. Leveäpuroa reunustaa korpikasvillisuus.
- Matkailutoimintaa, polkuja
- Vanhoja uittorakenteita ja uppotukkeja itäosan rannoilla

Siikajärvi, Autiolammen alue

- Metsät vaihtelevasti kuivahkoja mäntykankaita, tuoreita havu-lehtipuukankaita, lehtipuuvaltaisia lehtomaisia kankaita
- Paasolan pihapiiriissä lehtipuusekametsiä, joissa kolohaapoja, metsittyneitä niittyjä, kulttuurivaikutteista lajistoa
- Autiolampea ympäröivät isovarpurämeet, korpikasvillisuutta ojien varsille ja jyrkänteiden alla
- Polkuja, nuotiopaikka ja veneenlaskupaikka Siikakosken rannalla
- Rajoittuu idässä Ruunaan Natura-alueeseen

Luontoarvot (10/11)

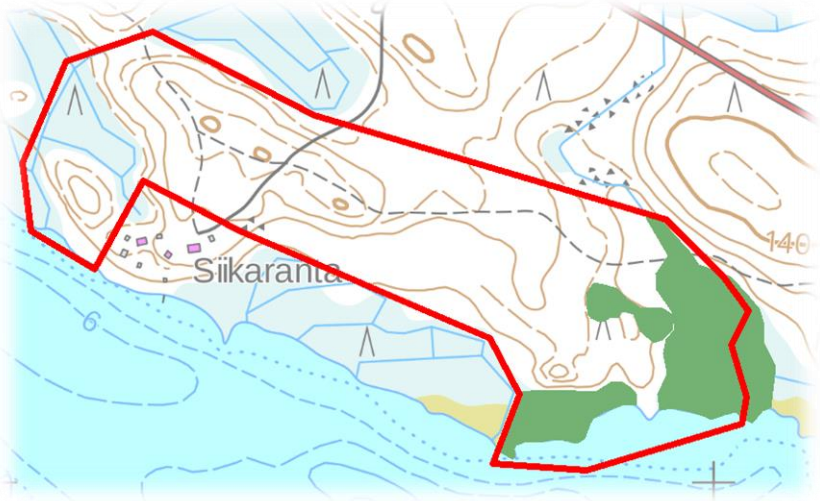

Siikajärvi, Siikaranta luontoarvot

- Luonnon arvokohteet: Luonnontilaiset suot isovarpurämeitä, muurainkorpea, ruoho-heinäkorpea sekä ranta-alueilla saranevaa.
- Kumpareisilla metsämailla maisemallista arvoa

Luontoarvot (11/11)

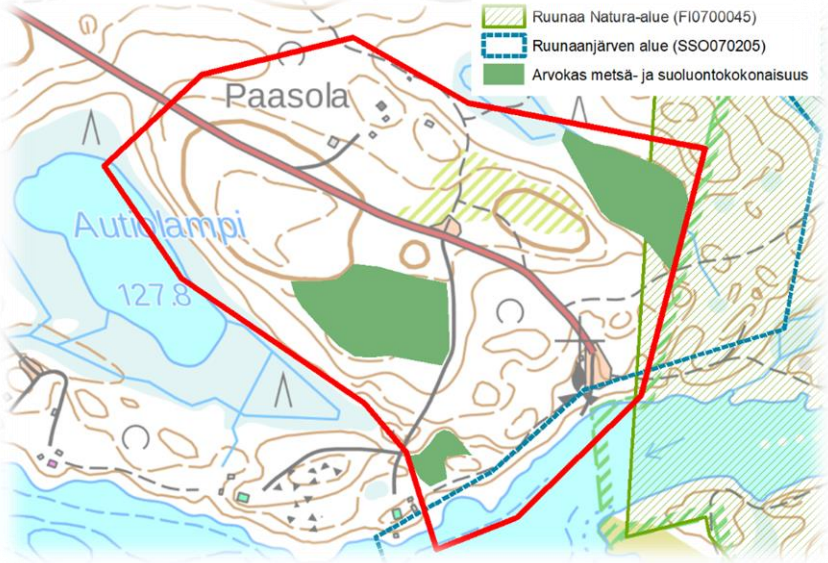

Siikajärvi, Autiolammen alueen luontoarvot

- Itäreuna Ruunaan Natura-aluetta
- Luonnon arvokohteet: Vanhaa metsää, mustikkakorpea, jyrkänteenalusmetsää
- Petosurviainen, äärimmäisen uhanalainen (CR) päivänkorento. Toukka elää Lieksanjoen Siikakosken voimakasvirtauksisella kivikkopohjalla.

Maankäyttö

Maankäyttö (1/3)

- Suunnitelutilanne
  - Voimassa olevissa vaihemaakuntakaavoissa Ruunaan retkeilyalue on osoitettu virkistysalueeksi (V). Neitikoskelle sekä Naarajärvelle on osoitettu matkailupalveluiden kohdemerkintä ja alue Ruunaan-Lieksajoen matkailun ja virkistyksen vetovoima-aluetta. Maakuntakaavassa on huomioitu myös Natura-alue, biosfäärialue, Lieksajoen koskiensuojelualue sekä reitistöt (moottorikelkka- vaellus- ja venereitit.
  - Maakuntakaava 2040 kaavaluonnoksessa Naarajärven kohdemerkintä on poistettu ja virkistysalueen läheisyyteen on osoitettu luonnonsuojelualueita.
  - Alueella ei ole yleiskaavoja.
  - Osa Naarajärven ranta-alueesta on ranta-asemakaavoitettu.
  - Ruunaan alueen matkailun Mini Master Plan on laadittu 2007 (Suunnittelukeskus Oy).
    - Työssä asetetut käyntimäärien kasvut eivät ole toteutuneet.
    - Toteutuneita toimenpiteitä ovat esimerkiksi tiivistynyt yhteistyö Kolin kanssa ja vahvistunut Ruunaan brändi .
  - Metsähallituksen toimesta retkeilyalueelle on laadittu Ruunaan hoito- ja käyttösuunnitelma luonnos 2010 (MH).

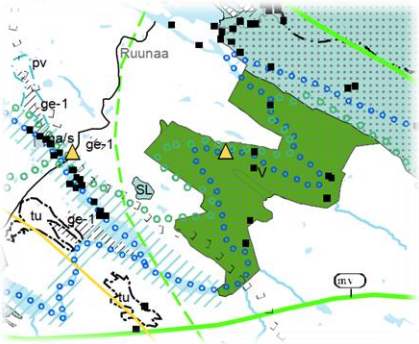

Maakuntakaavayhdistelmä

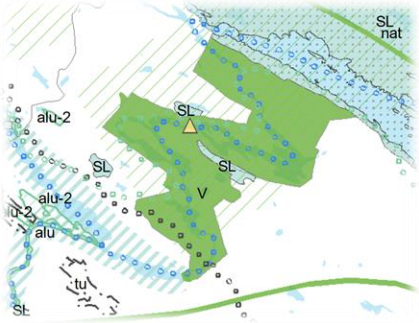

Maakuntakaavaluonnos 2040

Maankäyttö (2/3)

Rakennukset ja rakenteet

- Retkeilyalueen majoitus- ja palvelurakentaminen keskittyy Neitikosken alueelle.
- Lisäksi Kattilakoskella on kämppiä.
- Retkeilyalueen ulkopuolella yksityisten majoitustoimintaa ja lomarakentamista sijoittuu Siikajärven, Rekusenjärven ja Naarajärven rannoille.
- Retkeilyyn liittyviä nuotiopaikkoja ja laavuja on lähes kolmekymmentä Lieksajoen ja alueen järvien rannoilla.
  - Laavuja ja nuotiopaikkoja yhdistää kattava polkuverkosto.
- Lieksajoen yli on kaksi siltaa sekä kaksi veneen avulla toimivaa ylityspaikkaa, jotka yhdistät vesistön eripuolilla olevat reitistöt.

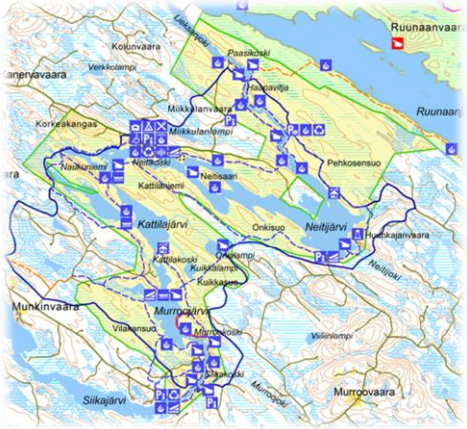

Maankäyttö (3/3)

Tiestö

- Retkeilyalueen tiestö on vähäistä, mutta retkeilyalueen ympäristössä on melko kattava metsäautotieverkosto.
- Ruunaan retkeilykeskuksen tulee hyväkuntoinen Neitikoskentie, joka jatkuu Paasikoskentienä Paasikoskelle retkeilyalueen pohjoisosaan.
- Naarajärven pohjoispuolella kulkeva Siikakoskentien loppuu retkeilyalueen eteläosaan Siikakosken alapuolelle.
- Siikakoskentiestä erkanee pohjoiseen Kattilakoskentie, joka johtaa nimensä mukaisesti Kattilakosken alapuolelle.

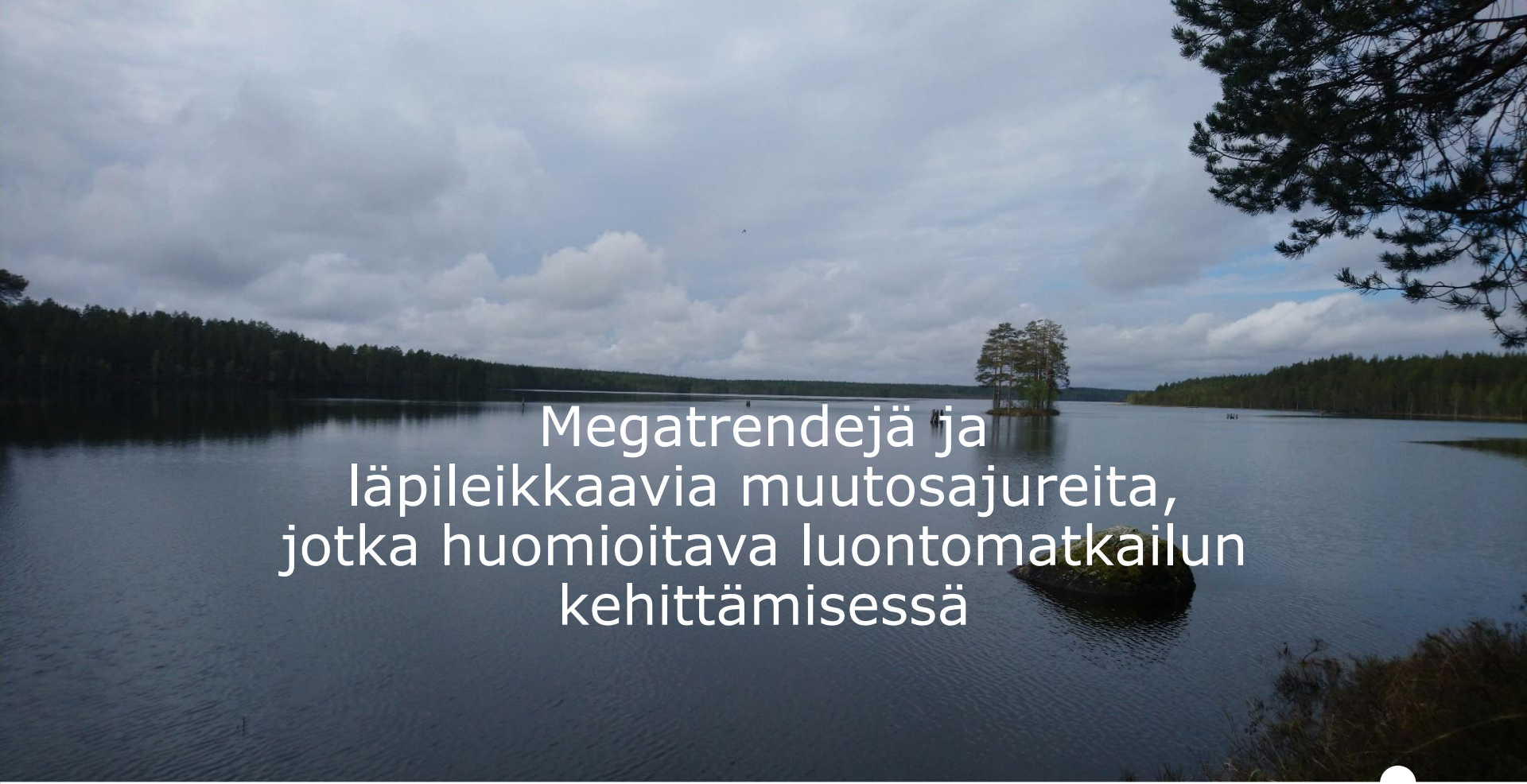

Megatrendejä ja läpileikkaavia muutosajureita, jotka huomioitava luontomatkailun kehittämisessä

Megatrendejä

Niukkenevat luonnonvarat

Globaalistuva talous

Muuttuva väestörakenne

Minä-me -yhteiskunta

Digitalisaatio

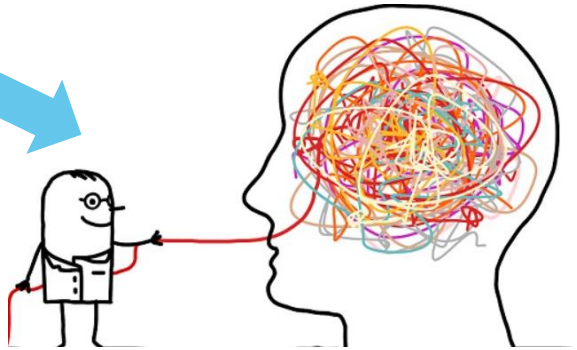

Kestävä matkailu

Luxury without guilt
Go Local
Participate

- Lihasvoimalla kulkeminen
- Ympäristötietoisuus arkea, vastuullisuus noususssa
  - Puutteet huomataan heti
- Aktiivinen osallistuminen kulttuuri- ja luontoympäristön suojeluun
- Vähähiilinen ruoka ja juoma
- Paikkakunnan perinnön ymmärtäminen
  - ei vain destinaatioita vaan elämää sykkivät yhteisöt
- Paikallistaloudellisten vaikutusten maksimointi
- Kestävät ja älykkäät matkailukohteet
- Pitkäntähtäimen kestävän matkailun suunnittelu yhdessä julkisten ja yksityisten kanssa

- **Digi** always on-line vs digi detox
- Matkaa ennen, aikana, jälkeen
- Mobi
- Some ja silmäiltävä sisältö
- Sensorit
- Big data, APIt ja IoT
- Lisätty todellisuus (VR, AR)
- Tekoäly
- Lohkoketjut

Näe luonto kuin eläimet

Kuva: Rotterdam

Kuva: Thema Newsroom

Moninainen/yksilöllinen matkailija ja kuluttaja

- Kysyntä pirstaloituu, palveluodotukset jakautuvat entisestään
- Matkailijat vaativampia ja hintatietoisempia
- Matkustamisella ilmaistaan omaa statusta ja identiteettiä
- Snacking – lyhytlomat, paljon koettavaa, tehokas ajankäyttö
- Staycation (lähellä kotia)
- DIY (Do It Yourself)
- Workation, Bleisure

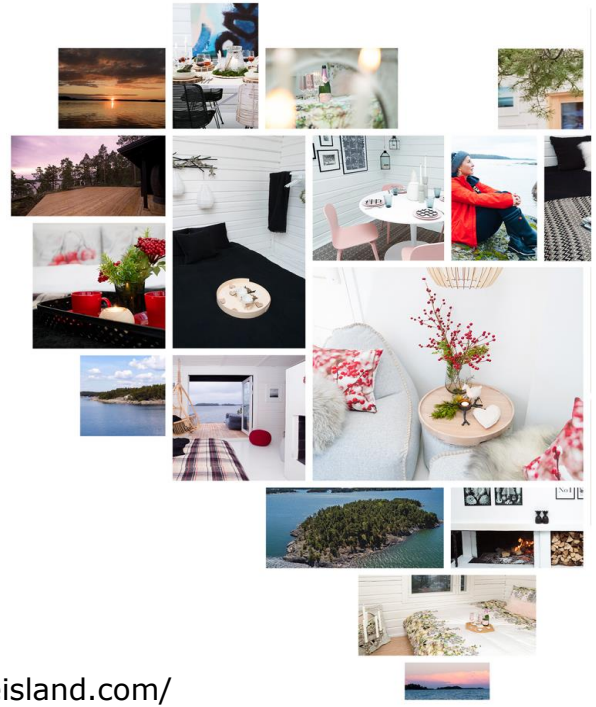

https://supersheisland.com/

Ikääntyvät, uudet sukupolvet ja muuttuvat markkinat

- 55+ - suurin loma-matkailun kasvu seur. 20 vuoden aikana
- 65+ -”superseniorit, unstoppable seniors” Perhekoot pienenevät
- DINK – double income, no kids
- Yhteisöt ja ryhmät
- 3G – 3 sukupolven matkat
- VFR – visiting friends and relatives

Kuva: McCarthy & Stone

- Y-sukupolvi (millennials), Z-sukupolvi
- Flashpackers
- Downshifting (kohtuullistaminen, leppoistaminen), hidasmatkailu
- Nowners (ei - omistamiselle)
- Yksinmatkustavat

Kuva: HoboTraveler.com

Moninaista majoitusta, kulkuneuvoja

Kuva: Stuff.co.nz/
Wenderholm's glamping tents

Kuva: Volkswagen

Kuva: Tampere

Luontomatkailun trendejä mm.

- Kerran elämässä kokemukset! Seikkailu!
- Luontoyhteyden etsiminen ja luontoresurssien hyödyntäminen
- Terveys, hyvinvoinnin ylläpitäminen ja parantaminen
- Puhtaus
- Ruoka
- Arktisuus ja kylmyys
- Paikallisten kohtaamiset
- Turvallisuus
- Vapaaehtoismatkat: osallistutaan talkoisiin

Kuva 1: Visit Finland, Julia Kivelä

Lähde: Useita trenditutkimuksia

Suomessa kiinnostavat

- Kansainvälisillä markkinoilla potentiaalisimmat teemat
  - Vaellus
  - Pyöräily, maastopyöräily
  - Melonta
  - Eläintenkatselu (wildlife)
  - Kalastus, erityisesti Venäjä
- Luontomatkailun kärkenä
  - helposti toteutettavat ja omatoimiset, kevyet kesäaktiviteetit
  - paketoidut jakelukanaville tarkoitetut aktiviteettituotteet, joihin yhdistyy paikallinen kulttuuri, ruoka ja vastuullisuus

Kuva: Visit Finland, Olli Oilinki

Lähde: Visit Finland 2019

Luonto ensisijaisena motiivina Suomeen matkustamiselle

1. Aktiiviset seikkailijat: aktiivinen toimintaloma luontomaisemissa
2. Luonnon ihmeiden metsästäjät: ainutlaatuinen luontokokemus
3. Luontonautiskelijat: luonnonrauha ja akkujen lataus

erilaiset matkustusmotiivit kuten luonnon kokeminen on yhdistävä tekijä

Lähde: Tunne asiakkaasi- kohderyhmäopas matkailuyrityksille, Visit Finland 2018

Suomalaisten liikuntaharrastukset

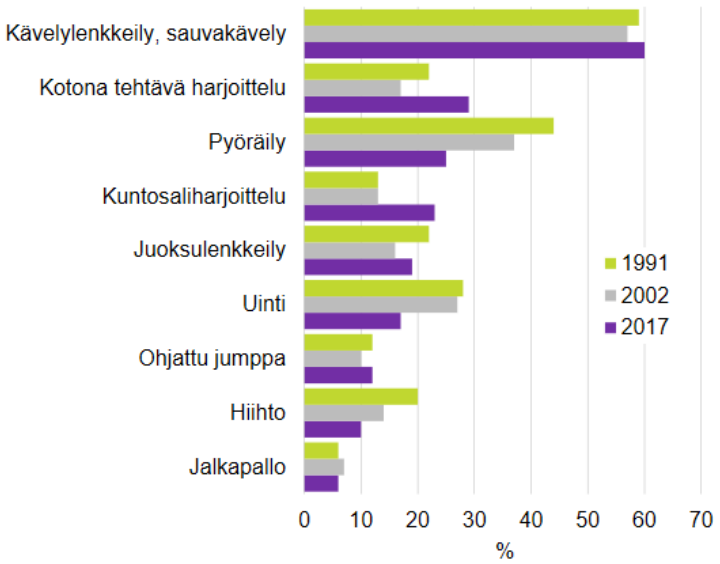

- Kävelylenkkeily on suomalaisten suosituin liikuntaharrastus. Sitä harrasti noin kuusi kymmenestä Vapaa-aikatutkimukseen 2017 vastanneista.
- Pyöräilyä harrasti joka neljäs, ja juoksu-lenkkeilyä ja uintia noin joka viides 10 vuotta täyttänyt suomalainen.
- Hiihdon harrastajiksi ilmoittautui noin joka kymmenes suomalainen.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.10.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vpa/index.html

Suomalaisten, yli 10 vuotta täyttäneiden, ulkoilun harrastaminen 2017

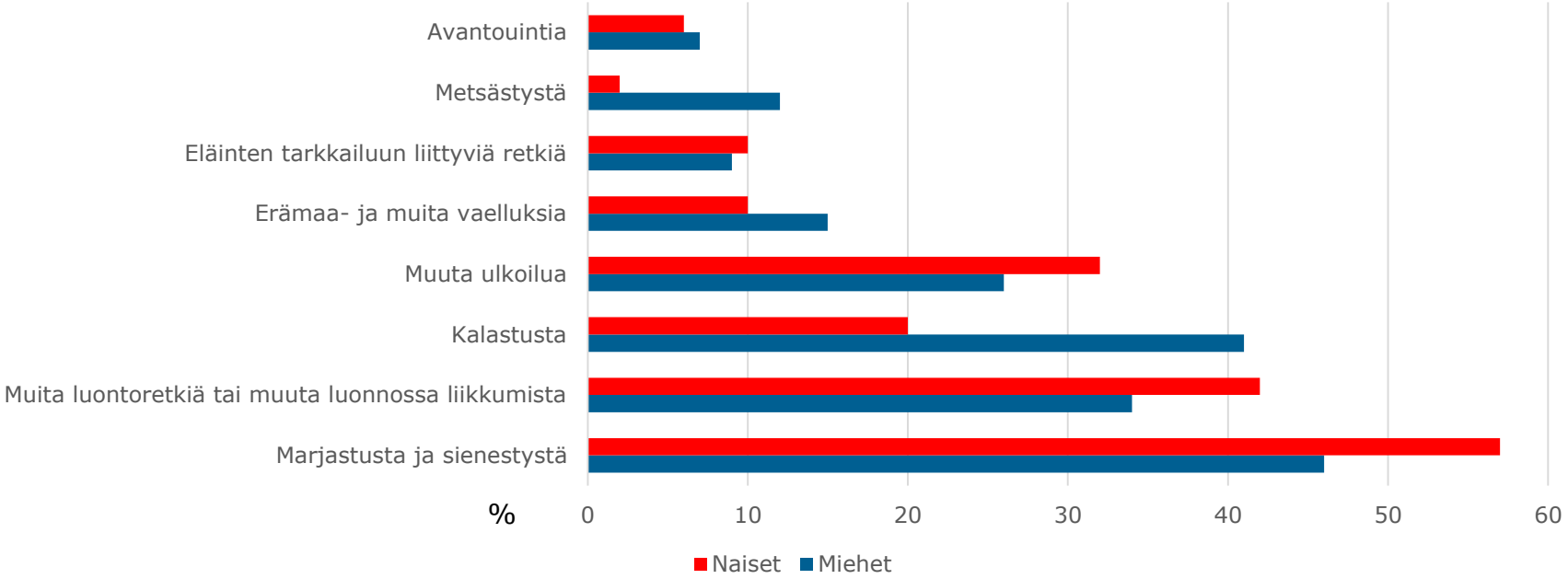

Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.10.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vpa/index.html